

КРАЄЗНАВСТВО

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

3-4 2009

Заснований 1927 року Українським комітетом
краєзнавства, репресований у 1930 році.
Відроджений 1993 року з ініціативи
Національної спілки краєзнавців України.

Головний редактор
Петро Тронько

Редакційна колегія
Володимир Адамовський
Олег Бажан —

заступник
головного редактора
Лев Баженів

В'ячеслав Горбик
Віктор Даниленко
Володимир Дмитрук —

відповідальний секретар
Олександр Завальнюк
Григорій Клепак

Олександр Лисенко
Руслана Маньковська
Андрій Непомнящий

Віктор Прокопчук
Олександр Реєнт
Олександр Рубльов

Віктор Савчук —
заступник головного
редактора

Анатолій Ситник
Тарас Чухліб
Ганна Швидько

Засновники:

Національна спілка
краєзнавців України,
Інститут історії
України НАН України

Поштова адреса:

01001, м. Київ-1,
вул. Грушевського, 4, кім. 212
тел. 278-53-05,
279-13-88

Електронна пошта:

bazhanclio@ukr.net

3-4
2009

ЗМІСТ

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО КРАЄЗНАВСТВА

- Віктор Прокопчук (м. Кам'янець-Подільський)
ОСНОВНІ ФАКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОГО
РУХУ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ В 20-ті РОКИ ХХ ст. 6
- Григорій Рудий (м. Київ)
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ
НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ 20-х РОКІВ ХХ ст. 16
- Сергій Куделко, Ольга Кашаба (м. Харків)
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ДИСКУСІЯ З ПИТАНЬ
ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В 20-ті — НА ПОЧАТКУ
30-х РОКІВ ХХ ст. 21
- Олексій Присяжнюк (м. Одеса)
СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧИХ МАТЕРІАЛІВ
В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ В 60-80-х РОКАХ ХХ ст. 28
- Ірина Каганова (м. Чернігів)
КЛУБ “КРАЄЗНАВЕЦЬ” — ЦЕНТР НАУКОВОГО
І КУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ 35

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ

- Петро Тронько (м. Київ)
“ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ”:
ДОСВІД І НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИДАННЯ 40
- о. Юрій Мицик (м. Київ)
КАНІВСЬКЕ ТА ЧЕРКАСЬКЕ СТАРОСТВА
В ОПИСІ МАЛОЗНАНОЇ ЛЮСТРАЦІЇ 1631–1633 РОКІВ..... 43
- Оксана Задорожна (м. Київ)
НОРИНСЬКА ВОЛОСТЬ НЕМИРИЧІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ
XVII СТОЛІТТЯ: СКЛАД, ФОРМУВАННЯ, НАСЕЛЕННЯ..... 54
- Оксана Коваленко (м. Полтава)
ПРОСТОРОВИЙ ТА ДЕМОГРАФІЧНИЙ РОЗВИТОК
МІСТА ПОЛТАВИ XVII — ПОЧАТКУ XIX ст. 62

Олександр Юрченко (м. Переяслав-Хмельницький)	●	
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА	●	
ТОПОНІМІВ С. ЛЕЦЬКИ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ	74	Затверджено на засіданні Вченої ради Інституту історії України НАН України, протокол № 7 від 29 вересня 2009 р.
Олег Бажан (м. Київ)	●	
ДОКУМЕНТИ РАДЯНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ ЯК ДЖЕРЕЛО	●	
У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ 1920–1940-Х РОКІВ.....	85	
КРИМОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ		
Володимир Каліновський (м. Київ)	●	
ДУХІВНИЦТВО В ЗАХОДАХ ТАВРІЙСЬКОЇ ВЧЕНОЇ	●	
АРХІВНОЇ КОМІСІЇ З ВИВЧЕННЯ, ОХОРОНИ	●	
ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СТАРОЖИТНОСТЕЙ	90	Постановою президії ВАК України журнал внесено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук за спеціальностями “Історичні науки” (Бюлетень ВАК України. — 2009. — № 8.)
Олександр Севастьянов (м. Сімферополь)	●	
ДЕСЯТЬ РОКІВ НА СЛУЖБІ КРАЄЗНАВСТВУ:	●	
РОСІЙСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ВИВЧЕННЯ КРИМУ	●	
(1922–1932 рр.)	96	
Тетяна Назарчук (м. Сімферополь)	●	
РОЗВИТОК ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОЇ БІБЛЮГРАФІЇ	●	
В КРИМУ (20–30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ).....	103	
Наталія Кармазіна (м. Сімферополь)	●	
З ІСТОРІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ	●	
СПАДЩИНИ В КРИМУ В 60–80-Х РОКАХ ХХ ст.	111	
КРАЄЗНАВСТВО В ОСОБАХ		
Андрій Непомнящий (м. Сімферополь)	●	
ДО БІОГРАФІЇ МИКОЛИ ЕРНСТА: НОВІ ДОКУМЕНТИ	●	
З АРХІВІВ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА ТА КИЄВА	118	Усі права застережені. Передрук дозволено тільки за згодою редколегії.
Тамара Демченко (м. Чернігів)	●	
ПОВЕРНЕННЯ ДО ВИТОКІВ: НАРИС ПРО КРАЄЗНАВЦЯ	●	
ВАСИЛЯ УСТИМЕНКА	127	
МУЗЕЙНИЦТВО В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ		
Руслана Маньковська (м. Київ)	●	
МУЗЕОЛОГІЯ ЯК НАУКОВА ГАЛУЗЬ: СУЧАСНИЙ	●	
ДИСКУРС ТА ПРОБЛЕМА ТЕОРЕТИЧНОГО ІНТЕГРУВАННЯ	136	Журнал zareєстровано 6.12. 1995.
Олександр Крук (м. Чернігів)	●	
ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОВІДНИКІВ	●	
ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО	●	
МУЗЕЙНИЦТВА 1950–1980-Х РОКІВ.....	145	Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 1722.
Наталія Бесєдіна (м. Полтава)	●	
ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ДЕРЖАВНИХ МУЗЕЇВ	●	
НА ПОЛТАВЩИНІ В 1950–1980-Х РОКАХ	157	Електронна версія: www.history.org.ua www.nbuv.gov.ua www.nsku.org.ua
Людмила Набок (м. Переяслав-Хмельницький)	●	
ДЖЕРЕЛА ЛОКАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ В МЕМОРІАЛЬНІЙ	●	
ЕКСПОЗИЦІЇ	165	
Лариса Гайда (м. Кіровоград)	●	
ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ	●	
ТА АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ	●	
ПЕДАГОГІКИ.....	170	© Національна спілка краєзнавців України © Інститут історії України НАН України

ВІТЧИЗНЯНЕ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО: ТРАДИЦІЇ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

- *Тетяна Григор'єва (м. Київ)*
- З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ
- ПАМ'ЯТОК СТАРОВИНИ (продовження; початок в № 1
- за 2005 р.; № 1 –4 за 2008 р.)..... 176
- *Олександр Гаврилюк (м. Луцьк)*
- ЗАХОДИ ВЛАСТЕЙ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ
- ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ЛУЦЬКОГО ЗАМКУ 185
- *Галина Денисенко, Олена Денисенко (м. Київ)*
- ПОДІЇ ПІВНІЧНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ В ПАМ'ЯТКАХ
- ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА 190

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІСТОРИЧНОЇ ДЕМОГРАФІЇ

- *Віталій Дмитренко (м. Полтава)*
- СІМ'Ї ПАРАФІЯЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ
- ХVІІІ СТОЛІТТЯ — СПРОБА ІСТОРИКО-ДЕМОГРАФІЧНОГО
- АНАЛІЗУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОВІДНИХ РОЗПИСІВ
- ПИРЯТИНСЬКОЇ ПРОТОПОПІЇ КИЇВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ 202
- *Олена Замура (м. Полтава)*
- СМЕРТНІСТЬ У ПРИРОДНОМУ РУСІ НАСЕЛЕННЯ
- МІСТЕЧКА СОРОЧИНЦІ У ХVІІІ СТ. (за даними
- метричних книг Миколаївської церкви) 207
- *Ігор Сердюк (м. Полтава)*
- БАБА-ПОВИТУХА У РАННЬОМОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
- (за даними статистичних джерел та етнографічних досліджень) 214

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ У СВІТЛІ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

- *Олександр Черемісін (м. Херсон)*
- МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ
- КІНЦЯ ХVІІІ — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТЬ..... 222
- *Олександр Рахно (м. Чернігів)*
- “ІСТОРІОГРАФ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ” (О. І. ХАНЕНКО)..... 228
- *Людмила Вовчук (м. Миколаїв)*
- ПРАКТИКА КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ
- У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ (друга половина ХІХ — початок ХХ ст.) 234
- *Тарас Віницький (м. Одеса)*
- ДОЛЯ ОДНОГО ОДЕСЬКОГО ПРОСВІТЯНИНА
- (ЛЕВ ПОЛІКАРПОВИЧ КОВАЛЬЧУК) 241
- *Андрій Півень (м. Львів)*
- ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
- ВОЛОДИМИРА ЗАГАЙКЕВИЧА В ПЕРЕМИШЛІ..... 253
- *Богдан Лаврук (м. Львів)*
- ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
- ДМИТРА ЛЕВИЦЬКОГО (1928–1930)..... 258
- *Ігор Соляр (м. Львів)*
- ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТА ПРОГРАМНІ
- ОРІЄНТИРИ НАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ
- М. ЛЬВОВА (1920–1930-ті рр.) 263
- *Олександра Веселова (м. Київ)*
- УСНА ІСТОРІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО У ВИВЧЕННІ ГЕНОЦИДУ
- УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ГОЛОДОМ 1932–1933 РОКІВ 269

**НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ:
ПАНОРАМА СУЧАСНОГО ЖИТТЯ**

ЧЕРВНЕВИЙ ПЛЕНУМ (2009 р.) ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ: ПЛАНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	284
УРОЧИСТОСТІ З НАГОДИ 230-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕКСАНДРА ЗАСЯДЬКА	290
ВРУЧЕННЯ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ДМИТРА ЯВОРНИЦЬКОГО — 2009	291

ОГЛЯДИ

<i>Геннадій Бондаренко (м. Луцьк)</i> ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЗА 1991–2008 рр. (ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСТЬ).....	294
<i>Ігор Кочергін (м. Дніпропетровськ)</i> НАУКОВІ КРАЄЗНАВЧІ ВИДАННЯ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ	312
<i>Віта Лахно (м. Полтава)</i> ГОРТАЮЧИ СТОРІНКИ НАРОДНОЇ ПАМ'ЯТІ	315
<i>Лідія Легецька (м. Чернігів)</i> НЕХАЙ ПАМ'ЯТЬ ЄДНАЄ ТА ЗАСТЕРІГАЄ.....	318
<i>Олена Жам (м. Переяслав-Хмельницький)</i> ХЛІБУ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ...	322

НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ

<i>Микола Михайлуца (м. Одеса)</i> ТЯЖКА, ТРАГІЧНА І СЛАВЕТНА ІСТОРІЯ ОДЕСЬКОГО ВОДНОГО (до 80-річного ювілею)	328
<i>Юрій Калінович (м. Переяслав-Хмельницький)</i> МУЗЕЙ “ПОШТОВА СТАНЦІЯ” У ПЕРЕЯСЛАВІ-ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ	334
<i>Ольга Анісімова (м. Сімферополь), Марина Дементьєва (м. Судак), Андрій Довгун (с. Новий Світ)</i> “НОВИЙ СВІТ” КРИМСЬКОГО КРАЄЗНАВСТВА.....	336
<i>Світлана Жукова (м. Глухів)</i> ДОСЛІДЖУЄМО ЗАГАДКОВУ СІВЕРІЮ.....	338
<i>Вимоги щодо оформлення</i>	341
<i>Про авторів</i>	342